

Галина ФЕСЕНКО
доктор філософських наук,
професор кафедри історії і культурології
Харківського національного університету
міського господарства імені О.М. Бекетова

ЕТНОМУЗИЧНІ ФЕСТИВАЛІ В КУЛЬТУРНОМУ ЛАНДШАФТІ МІСТА

Особливістю репрезентації традиційної культури в культурному ландшафті сучасного міста стає фестивальний рух, орієнтований на використання музичних фольклорних традицій, збереження автентичних явищ народної обрядовості, звичаєвості, пісенності. Оскільки народна пісня живе здебільшого завдяки усній передачі, вона, як правило, не існує в стандартній формі. Етномузичні фестивалі стають репрезентантами особливостей виконання народної музики. Відомо, що народна музика, як вид традиційної культури, є переважно сільським феноменом. До того ж у кожному регіоні, громаді виконання народної пісні має свої особливості. Українській музиці властива імпровізація в побудові музичної структури, гама та ритмів народної музики. Кожне виконання народної пісні може бути унікальним.

Важливою характеристикою пісні в традиційній народній культурі є прийняття її громадою. За доби Середньовіччя народна музика, що асоціювалася з язичницькими обрядами та звичаями, інтегрувалася в християнську традицію. В українській традиційній святково-обрядовій культурі закріплені духовні традиції (релігійні свята: Різдво, Великдень, Трійця). Зокрема, особливістю відзначення новорічних свят є своєрідний синтез народно-обрядових традицій та духовно-релігійних (різдвяні пісні, колядування з зірками і вертепом). Гуманістичні настанови доби Відродження, які спричинили піднесення природи та античності, спонукали прийняти народну музику як жанр сільської античної пісні. Деяка музика в рукописах епохи Відродження вважається народною піснею завдяки своїй музичній простоті й сільській та архаїчній еволюції її текстів. Композитори епохи Відродження широко використовували народну та популярну музику. Так само і музика протестантської Реформації запозичена з народної музики.

Загальновідомо, що за доби бароко народна музика не перебувала в колі естетичних ідеалів. А от наприкінці XVIII ст. народна музика стала шануватися як стихійне творіння народів та джерело для

музичного мистецтва. Національні та громадські рухи початку XIX ст. стимулювали пошук і збирання народних пісень. Народна музика стала суттєвим маркером етнічної та національної приналежності. В XIX ст. класична музика спиралася на народні мелодії, народні танці, а також теми з фольклору та життя села. В другій половині XIX ст. збирачі пісень були мотивовані «музичним націоналізмом». У Південній та Східній Європі вони збирали народні пісні для використання в побудові національної ідентичності. Збирачі пісенного фольклору ставали «національними композиторами», коли склали музичні твори, що стали символами національної ідентичності: польської (Фредерік Шопен), української (Микола Лисенко), угорської (Бела Барток), фінської (Жан Сібеліус), норвезької (Едвард Гріг).

У XX ст. народна музика стала поступово все більше схожою на популярну музику, що вироблялася професійними виконавцями та поширювалася через засоби масової інформації для «культурного споживання» міською, масовою аудиторією. Народне та популярне утворюють музичний континуум етнофестивалів. Також важливим способом збереження народної музики є народний танець. Протягом усієї європейської історії танці під сільські народні пісні та сільські танці в міському середовищі були основним місцем для народної музики. Отже, практики народних танців у міській громаді зберігають водночас і народну музику (наразі народний танець із супровідною музикою є основною розвагою в міжнародній туристичній індустрії). Народні пісні можуть відтворюватися й шляхом синтезу з популярною культурою. Фестивальні майданчики утворюють «культурний ландшафт» міста та підтримують колектив небуття на рівні національної самобутності [1]. Народна пісня відтворюється у сучасному культурному ландшафті міста і як автентичне явище народної обрядовості, звичаєвості, пісенності.

У традиційній пісні, її мелодичних інтонаціях є те, що резонує з глибинними пластами культури (музичні патерни). Зокрема, народна пісня, певно, пробуджує «дух предків» (за К. Юнгом це можна назвати архетипами, колективним несвідомим). До того ж фольклористи звертають увагу на те, що архаїчна музика гармонізує людину і дає їй життєву енергію. Тому так важливо співати пісні своєї землі, бо це відновлює зв'язок з нею. Народна музика розглядається як «спосіб підтримати себе та власну культуру». Цим пояснюється й пошук інтересу до фольклору після 2014 року, «коли на тлі російської агресії українці почали шукати захисту в своїй культурі – об'єднувалися

у фольклористичні гурти, вивчали народні танці, традиції. Цілі центри створилися в Києві, Львові, Рівному, в інших великих і менших містах» [2].

Фольклористи наголошують, що культурні практики містян щодо вивчення, співання, інтерпретування народної музики є надзвичайно важливим комунікативним каналом [3]. Народна музика «промовляє» до людини не на рівні слів, а на рівні ритмо-мелодики, на рівні більш глибоких смислів. Таким чином, у культурному ландшафті міст спостерігаємо практики збереження традиційної культури. Адже, наразі спостерігаємо, як занепадають та зникають села, йдуть у вічність старожили, які були хранителями автентичного фольклору. Важливо, що в містах формуються чисельні групи молоді, які звертаються до фольклору як способу самопізнання, пізнання свого культурного коріння, використовують сучасні цифрові технології для збереження народної музики. Відзначимо проєкт харківських фольклористів-збирачів (Folklore.kh.ua) – створення цифрового архіву з фонду музичного фольклору, зібраного Обласним організаційно-методичним центром культури і мистецтва ХОДА за більш ніж 30-річну експедиційну діяльність фахівців центру [4]. В такий спосіб елементи етнокультури можуть бути включені в новий синтез «культурного ландшафту», а також на рівень повсякденної культури. Якщо раніше народну пісню, яка вже не жила в побуті, можна було почути лише в архівах, доступ до яких мали тільки науковці, то тепер долучитися до народної пісні може кожен охочий із домашнього комп'ютера.

Етномузичні фестивалі це унікальний «культурний продукт», що витворюється і в параметрах популярної культури. Завдяки фестивалям зберігається й актуалізується національна мистецька спадщина, розвивається і популяризується етнотворчість. До того ж, українські фольк-тенденції абсолютно органічно, взагалі без жодних проблем, інтегруються до європейського музичного простору. Непересічною подією для української етномузики стала участь українського гурту «Go A» в пісенному конкурсі Євробачення-2021 з обрядовою піснею «Шум» у жанрі електро-фольк, що поєднує етнічний спів із електронними ритмами. Ця пісня архаїчна і належить до найдавнішого, дохристиянського пласту української культури. Пісня «Шум» інтерпретується як сучасне переосмислення архаїчної гри з елементами давнього магійного обрядодійства. «Шум» – це ліс, у який давні предки українців приходили закликати весну, співати, грати, виконувати обряди: «а в нашого Шума зелена шуба». Зелена шуба – це зелене

гілля, яке зривали і «заплітали», і «розплітали» в танці. Культурологи відзначають, що обрання українцями для європейського пісенного конкурсу народної пісні з сучасним електронним звучанням, засвідчує культурний поступ суспільства.

Етнокультурні фестивалі репрезентують традиційну культуру через різноманітні етнографічні, фольклорні, етномистецькі програми: музичні (фольк- і етномузики, автентичної музики, хороших колективів тощо). Такі культурні практики міст покликані задовольняти національно-культурні, духовні потреби спільноти; актуалізувати та зберігати традиційну культуру (автентичний фольклор в піснях, народному музикуванні, дійстві, народних костюмах, етнографічній атрибутиці). Крім того, фольклорний рух дозволяє осучаснити народне музичне мистецтво. Наприклад, джаз-фольк фестивалі сприяють розвитку етнічної музики в поєднанні з імпровізаційною музикою – джазом.

Учасники музичних етнофестивалів прагнуть відродити автентичне музичне мистецтво та заохочувати митців по-новому його інтерпретувати. Музиканти використовують давні тексти й етнічні інструменти, але створюють при цьому сучасну музику, подають автентичні твори в сучасних формах – рокових, постпанкових, хіп-хопових тощо. А змішування стилів із «етно» дає музиці новий подих. Етнофестивальна культура міста сприяє розвитку та популяризації національної мистецької традиції, робить її співзвучною сучасності, зберігаючи при цьому рівновагу між традицією та інновацією. Етномузичні фестивалі підтримують соціальну / культурно-національну згуртованість в урбанізованому середовищі.

Таким чином, міські практики збереження традиційної музичної культури, а також її сучасна інтерпретація стають з'єднувальною ланкою в «культурному ландшафті» міст. Наразі спостерігаємо в українських містах популяризацію, розвиток та напрацювання оригінальних напрямків сучасної музики на основі українського «етно», відтворення традиційної народно-пісенної спадщини України в авторських версіях та імпровізаціях сучасними засобами музичної виразності, водночас, із збереженням усієї особливості та неповторності фольклорного матеріалу.

У сучасній гуманітаристиці розгортаються дискусії щодо місця народної музики в урбаністичному середовищі. В етномузикології досліджують міську спільноту через об'єктив музичної поведінки [5]. Через різноманітність культурного продукування та споживання

музики, утворюються й відповідні культурні процеси, в тому числі й ті, що спонукають містян виявляти в повсякденних практиках інновації та творчість. Водночас, в експертних колах точаться дискусії щодо оптимальних культурних форм популяризації автентичної музики (наприклад, радикальне оновлення «Фольк-music» на «UA: Фольк» [6]).

ЛІТЕРАТУРА

1. Фесенко Г.Г. Нематеріальна культурна спадщина у символічному просторі міста (на прикладі святково-обрядової культури). Традиційна культура в умовах глобалізації: сучасний дискурс щодо збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини: матер. наук.-практ. конф. (23 – 24 червня 2017 р.). Харків, 2017. С. 321 – 325.
2. Щур М. У чому магія народної пісні? Секрет успіху «Go_A» на «Євробаченні». Радіо Свобода. 21 травня 2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/evrobachennia-go-a-sekret-folkloru/31266121.html>.
3. Телеуця В.В. Основні чинники збереження фольклорної традиції в умовах сучасного міста (на прикладі фольклору Подунав'я). Актуальні проблеми слов'янської філології. 2010. Вип. XXIII. Ч. 2. С. 279 – 288
4. Цифровий архів фольклору Слобожанщини і Полтавщини. URL: <https://folklore.kh.ua/site/contact>.
5. Reyes A. Urban ethnomusicology: a brief history of an idea. Lidé města / Urban People. 2012. Iss.14/2. P. 193 – 206. URL: <https://lidemesta.cuni.cz/LM-941-version1-reyes.pdf>.
6. Долженкова І. Як «Фольк-music» на «UA: Фольк» перетворився і що з того вийшло. ДМ Суспільного. 28 листопада 2018. URL: <https://stv.detector.media/telebachennya/read/4363/2018-11-28-yak-folk-music-na-ua-folk-peretvoryvsya-i-shcho-z-togo-vyyshlo/>.

До збірки увійшли тези та доповіді, в яких розглянуто й узагальнено головні шляхи та сучасні напрями впровадження актуальних тенденцій традиційної культури народних святкувань в умовах глобалізації на фоні тотальної інформатизації, еволюційної трансформації традиційного культурно-мистецького середовища, інноваційних підходів і консолідації існуючого культурного простору. Представлені матеріали презентувалися й дискутувалися під час роботи науково-практичної конференції з міжнародною участю «Традиційна культура в умовах глобалізації: свята і святкування», яка проходила в м. Харкові 25-26 червня 2021 року.

У процесі обговорення доповідей, науковці, педагоги, мистецтвознавці, провідні діячі культури і мистецтва з різних регіонів України, а також із Білорусі, Молдови і Китаю обмінялися ідеями, теоретичними розробками та результатами практичного досвіду щодо інституційних підходів до відтворення, розвитку, поступового осучаснення й оновлення традиційних свят і святкувань, універсалізації світових культурних трендів, які сформовані на засадах стадіальності етнокультурного розвитку, відродження національної самобутності та збереження спадкоємності регіональних традицій святкування.

Для широкого кола науковців, практиків, а також усіх тих, хто цікавиться питаннями збереження традиційної культури, вивчає концептуальні парадигми ревіталізації народних традицій святкувань, займається організацією та проведенням святкових заходів.

**ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:
СВЯТА І СВЯТКУВАННЯ · 2021**

**ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:
СВЯТА І СВЯТКУВАННЯ**

Матеріали науково-практичної конференції
з міжнародною участю
25-26 червня 2021 року

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ОБЛАСНИЙ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА

**ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:
СВЯТА І СВЯТКУВАННЯ**

Матеріали науково-практичної конференції
з міжнародною участю

25-26 червня 2021 року

Харків
Друкарня Мадрид
2021

<i>Тетяна СЕМЕНЮК</i> АКТУАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ І ДОСВІД РОБОТИ ЗРАЗКОВОГО ХУДОЖНЬОГО КОЛЕКТИВУ ГУРТКА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА «АКЦЕНТ» У ЗБЕРЕЖЕННІ ТРАДИЦІЙ НАРОДНИХ СВЯТКУВАНЬ ...	250
<i>Юлія СОЛОВЙОВА</i> ЗООМОРФНА ПЛАСТИКА ЯК ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО В СУЧАСНИХ УМОВАХ	258
<i>Леся СОХАН</i> ОБРАЗ БОГОРОДИЦІ В ГРЕКО – КАТОЛИЦЬКОМУ ОБРЯДІ	261
<i>Валентина СУШКО</i> ТРАДИЦІЇ СВЯТКОВОГО ОБДАРОВУВАННЯ.....	267
<i>Ольга ТИМОШЕНКО</i> ВАЛКІВСЬКИЙ СВИЩИК В ОБРЯДІ ЗАКЛИКАННЯ ВЕСНИ	269
<i>Дмитро ТРЕГУБОВ, Ірина ТРЕГУБОВА</i> ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ В МЕЖАХ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ.	273
<i>Оксана ФЕДОТОВА</i> ШЛЯХИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНОЇ СВЯТКОВО-ОБРЯДОВОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	279
<i>Галина ФЕСЕНКО</i> ЕТНОМУЗИЧНІ ФЕСТИВАЛІ В КУЛЬТУРНОМУ ЛАНДШАФТІ МІСТА	282
<i>Ван ЦИХУЕЙ</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ В КНР	287
<i>Людмила ЧАБАК</i> НАРОДНІ СВЯТКУВАННЯ ТА РОЗВАГИ ЯК СПОСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ ТА ПОСИЛЕННЯ КУЛЬТУРНО-ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ	292
<i>Наталія ЧЕРГІК</i> УКРАЇНСЬКА МУЗЕОГРАФІЯ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ НА СТОРОЖІ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ	295

<i>Марія ЧЕРНЯВСЬКА</i> РОЛЬ НАРОДНИХ СВЯТ ТА РОЗВАГ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІЙ РОБОТІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	301
<i>Марина ЧУМАЧЕНКО</i> РОЛЬ ONLINE-СЕРЕДОВИЩА У ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ	303
<i>Ірина ШЕГДА</i> ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІВНИХ МАТЕРІАЛІВ В ПРОЦЕСІ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ КОЦАРСТВА	306
<i>Лариса ШЕМЕТ</i> ФЕСТИВАЛЬНИЙ РУХ ТА ДИТЯЧЕ НАРОДНО-ОРКЕСТРОВЕ ВИКОНАВСТВО В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	309
<i>Інна ШИНТЯПІНА</i> СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ЕТНОМУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В ПОЛІЕТНИЧНОМУ ПРОСТОРИ КРИМСЬКОГО РЕГІОНУ	311
<i>Лілія ШПИРАЛО-ЗАПОТОЧНА</i> ФЕСТИВАЛЬ АВТЕНТИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЧИННИК РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ	317
<i>Світлана ШУМАКОВА, Альона ДАХНОВСЬКА</i> ВИДОВИЩНІ ФОРМИ «СВІТУ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРІНДУСТРІЇ»: АНТРОПОКРЕАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ	320
<i>Микола ШУТЬ</i> СВЯТО «МАСНИЦЯ» – ДУАЛІЗМ ТРАДИЦІЙНОГО Й ІННОВАЦІЙНОГО	327
<i>Анатолій ЩЕРБАНЬ</i> ЕТНОФЕСТИВАЛЬНИЙ РУХ В ОПІШНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ	334
<i>Олег ЯЦИНА</i> ІСТОРИЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ ХАРКІВСЬКОЇ ФОРТЕЦІ	339
<i>Cai XIAOWEN</i> INHERITANCE AND DEVELOPMENT OF CHINESE FOLK PAPER-CUT ART	345